

ENS116 Zoologický přehled
jaro 2022

Ekologie

Mgr. Petra Křížková

Ekologie

- Věda zkoumající vzájemné vztahy mezi živočichy a jejich prostředím
  - Definice Ernsta Haeckela 1866

„Ekologie je souborná věda o vztazích organismu k okolnímu světu, kam můžeme počítat v širším smyslu všechny existenční podmínky. Ty jsou částečně organické a částečně anorganické povahy.“

- Ekologie je věda o strukturách a funkcích přírody.
- Ekologie je věda o ekonomii přírody.
- Nepřesně avšak často také jako: Věda o životním prostředí

Kde se organismy vyskytují? Kolik jich tam je? Jak se chovají? Co je ovlivňuje?

„Volné a významově širší používání pojmu EKOLOGIE pro ochranu životního prostředí nebo dokonce pro nejrůznější ideologie a zájmy považuji za chybné. Rozhodně neprospívá ekologii samotné. Myslet si o někom, že je ekolog jenom proto, že třídí odpad nebo nakupuje biopotraviny, je stejné jako označovat za ekonoma každého, kdo má účet v bance.“

(citát z: Petr Sklenička, Pronajatá krajina, nakl. Centrum pro krajinu, Říčany 2011, 143 stran)

Faktory

Abiotické

- Světelné záření
- Teplota, tlak, vlhkost
- Půdní pH, salinita, pórovitost
- Geografická poloha
- Nadmořská výška, reliéf

Biotické

- Vnitrodruhové vztahy
- Mezidruhové vztahy

Samostatné faktory

- Potravní
- Vliv člověka

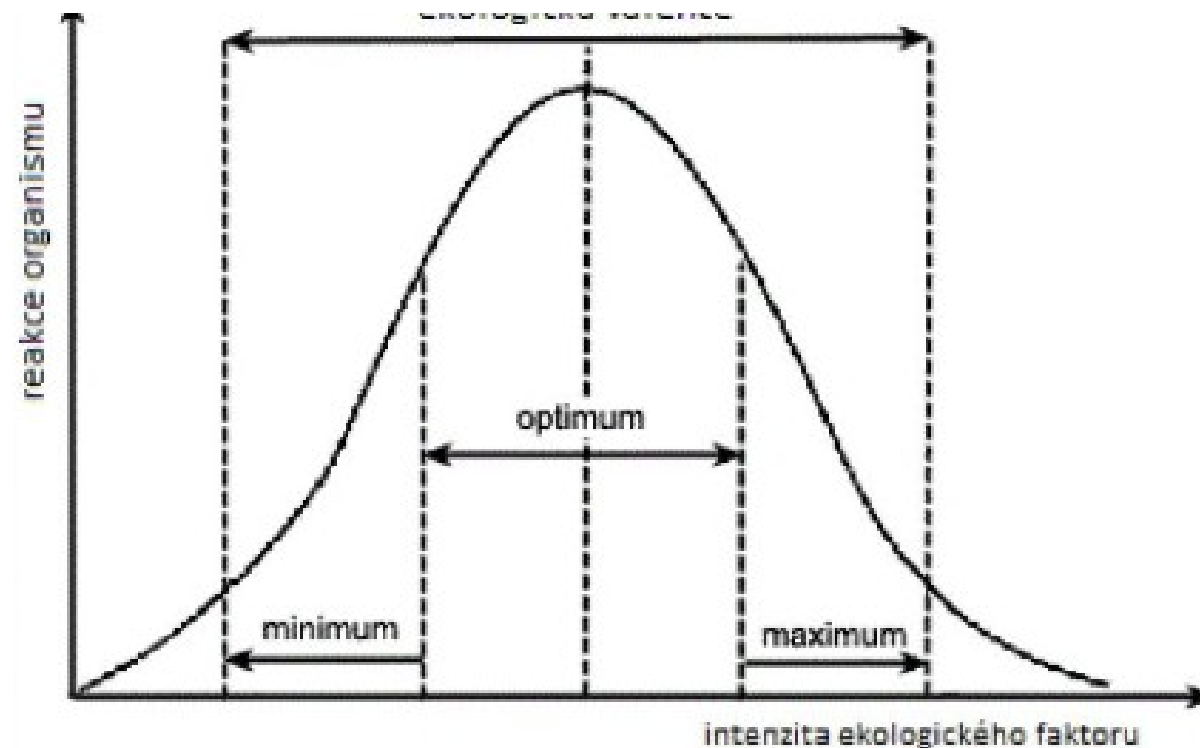
Organismus	Jedinec, zástupce určitého druhu, otevřený systém mezi nímž a prostředím dochází k výměně látek a energií
Biotop	Místo poskytující organismům podmínky pro život. Charakterizují ho abiotické faktory. (stanoviště)
Areál	Prostor zeměpisného rozšíření druhu na Zemi
Lokalita	Stanoviště, topograficky jednoznačně vymezené místo výskytu. (naleziště)
Populace	Soubor jedinců téhož druhu žijících na určitém místě v určitém čase, vzájemně se rozmnožujících.
Biocenóza	Společenstvo = soubor jedinců různých druhů s blízkými nároky na prostředí např. mořské dno, les
Ekosystém	Soubor organismů a jejich prostředí mezi nimiž probíhá výměna látek a energií např. louže, zahrada
Ekologická nika	Místo a funkční zařazení v systému.

Ekosystém

- **Otevřený, dynamicky se rozvíjející živý systém, v němž dochází ke koloběhu látek a jímž protéká tok energie a genetické informace.**
- Vždy přítomni producenti, konzumenti i destruenti
- Vývoj ekosystému – ekologická sukcese – cyklus
  1. Zmlazení – zhroucení systému, razantní změny → zaplňování volných nik
  2. Vyžívání – stabilizace složek abiotických → stabilizace složek biotických
  3. Klimax – dominance spec. druhů, největší diverzita, složité mezidruh. vztahy

Ekologická nika

- Každý živočich obsazuje v ekosystému určitý prostor a současně je do něj zapojen – ekologická nika
- Je pod vlivem abiotických a biotických faktorů
- Míra schopnosti snášet určité podmínky → tolerance
- Schopnost organismu existovat v určitém rozmezí podmínek (mezní faktory) → **EKOLOGICKÁ VALENCE**

Gaussova křivka ekologické valence

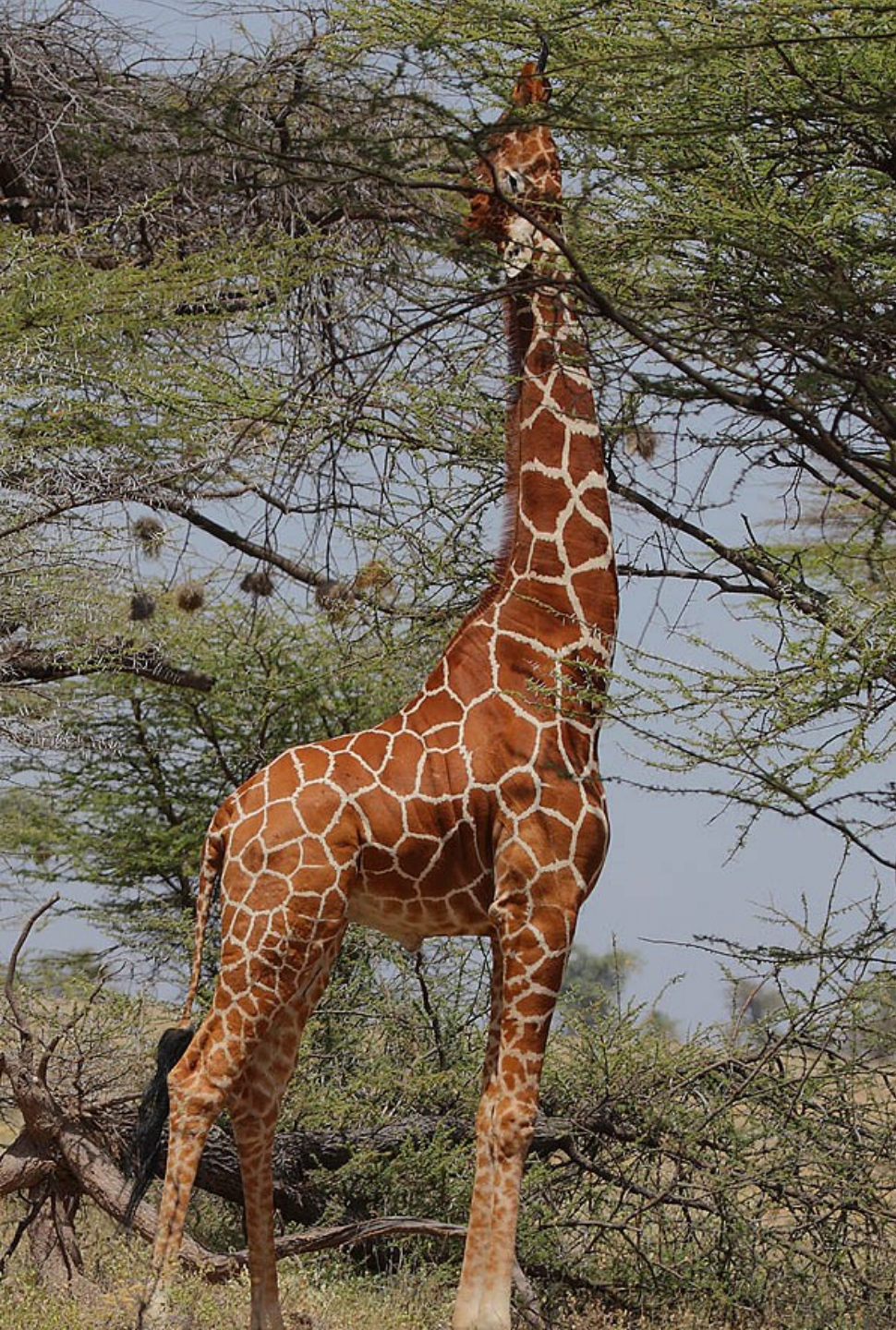
Bioindikace

- Využití znalosti ekologické valence
- Druhy citlivé k některému z faktorů označujeme jako **bioindikátory**
  - Druhy s úzkou ekologickou valencí
  - Příkladem mohou být řasy na ledovcích či rak nebo koala

Adaptace

- Morfologické – velikost, tvar, zbarvení
  - př. Létací orgány, přizpůsobení endoparazitů, tvar těla u arktických druhů
- Fyziologické – mechanismy fyz. procesů
  - Př. Různé mechanismy dýchání, omezení životních funkcí v nepřízni
- Etologické – změny chování, životní strategie
  - Př. Námluvy, péče o mláďata, odnesení si kořisti

Areály

- Území výskytu každého druhu – stanoviště
- Velikost areálu – velký, malý, kosmopolitní
- Endemický organismus – žije pouze na určitých místech, př. kivi jižní, lýkovec slovenský
- Reliktní organismus – původně velký areál, nyní pouze malé území
- Reintrodukovaný druh – dané území původně obýval, vymizel a byl opět vysazen
př. Rys v Karpatech

Populace

- Soubor jedinců téhož druhu, různého stáří, který žije v určitém prostoru a čase. Uplatňují se zde vnitrodruhové vztahy.

Vlastnosti:

- Hustota populace
- Kolísání hustoty populace
- Rozmístění populace
- Struktura populace
- Růst populace

 populační ekologie, populační dynamika

Hustota populace a její dynamika

- Počet jedinců na jednotku plochy – abundance
- Zjišťuje se sčítáním, odchycem, značkováním,...
- Minimální hustota – nejmenší počet jedinců nutných k rozmnožování
- Kolísání závisí na způsobu rozmnožování a vnějších podmínkách
  - Oscilace – krátkodobé kolísání, u nás se shoduje s růstem rostlinstva
    - Hmyz, drobní savci
  - Fluktuace – kolísání v průběhu několika let
    - př. Bekyně mniška (každých 7 let), hraboš polní

„Růst populace dravce se vždy zpožďuje za růstem populace kořisti“

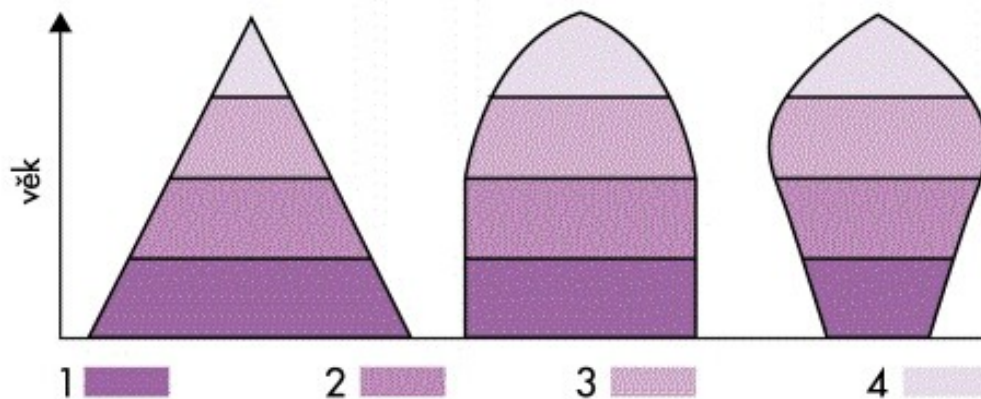
Rozmístění populace

- U živočichů nerovnoměrné a nepravidelné se snahou shlukovat se
  - Lineární disperze – např. na březích vod
  - Plošná disperze – pozemní obratlovci
  - Prostorová disperze – u vodních organismů, u stromových ptáků a šplhavců

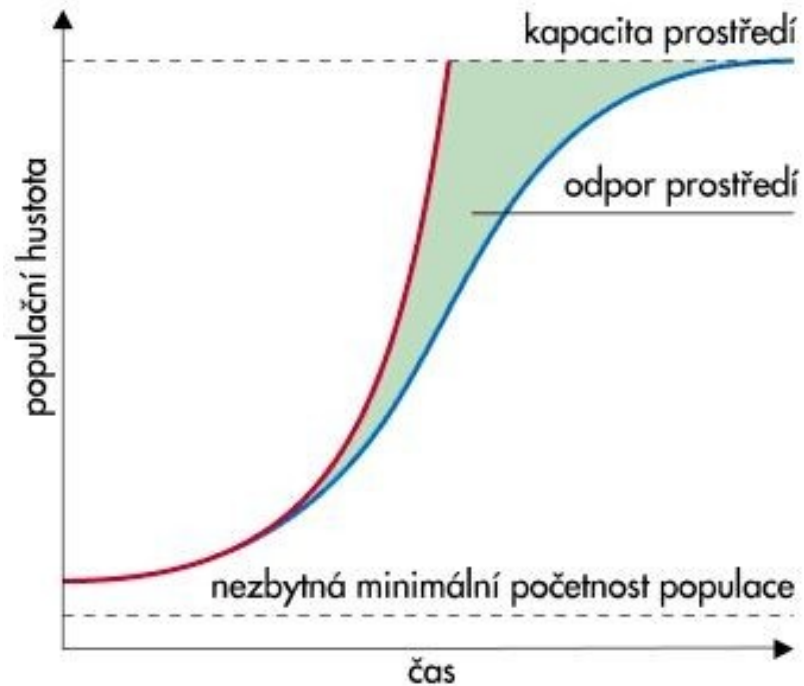
Struktura populace

Zdroj: leporelo.info

- Různá hlediska:
  - Podle pohlaví
  - Podle věku
  - Sociální – hierarchie
- Věková struktura populace:
  - Tvar pyramidy
  - Tvar zvonu
  - Tvar urny

Růst populace

- Natalita – přímo úměrná metabolismu, závisí na podmínkách ; maximální množivost = biologický potenciál populace
- Mortalita – vysoká u druhů s vysokou natalitou
- Migrace – za klimatem, za potravou, za rozmnožováním

BIOTICKÉ FAKTORY

Vnitrodruhové vztahy

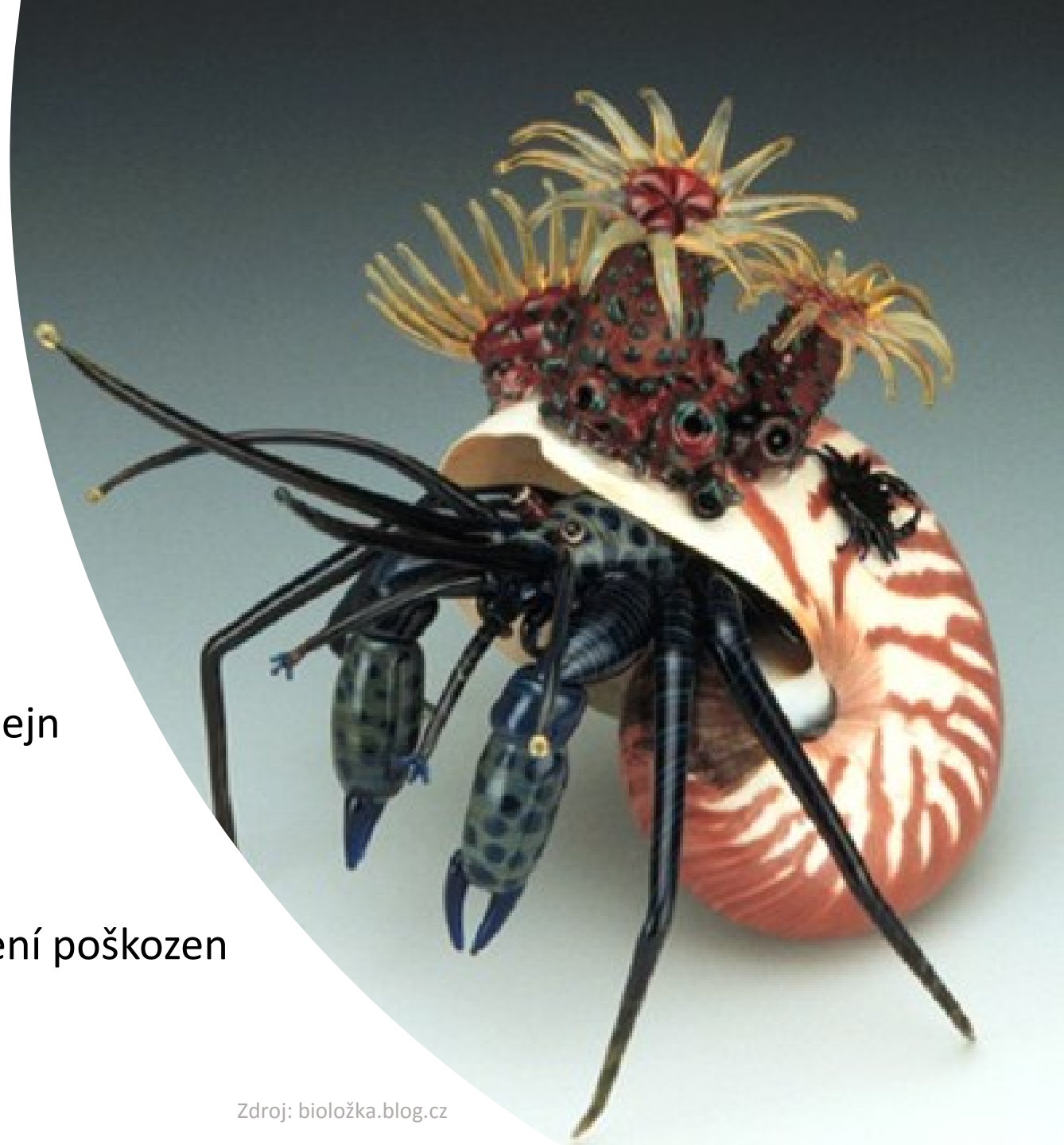
- Mezi jedinci stejného druhu
  - Reprodukce – soužití je různě dlouhé
  - Skupiny – sociální útvary – různá hierarchie
    - Zvyšuje bezpečnost celé skupiny
    - Usnadnění zisku potravy
    - Prodloužení života
1. Reprodukční – rodina, více rodin, stát, hnízdní kolonie
  2. Mimoreprodukční – klidové skupiny, přezimující, lovné, tažné, potulné

Mezidruhové vztahy – **pozitivní působení**

- Mutualizmus
  - Soužití nezbytné pro oba druhy
př. Rak + sasanka
- Protokooperace
  - Nezávazné soužití dvou druhů
př. společná hnízdění, tvorba zimních hejn
  - Trvalejší soužití – aliance
př. pštrosi, zebry, žirafy
- Komenzalizmus
  - Soužití je pro jeden druh nutné, druhý není poškozen
př. Hyeny, supi

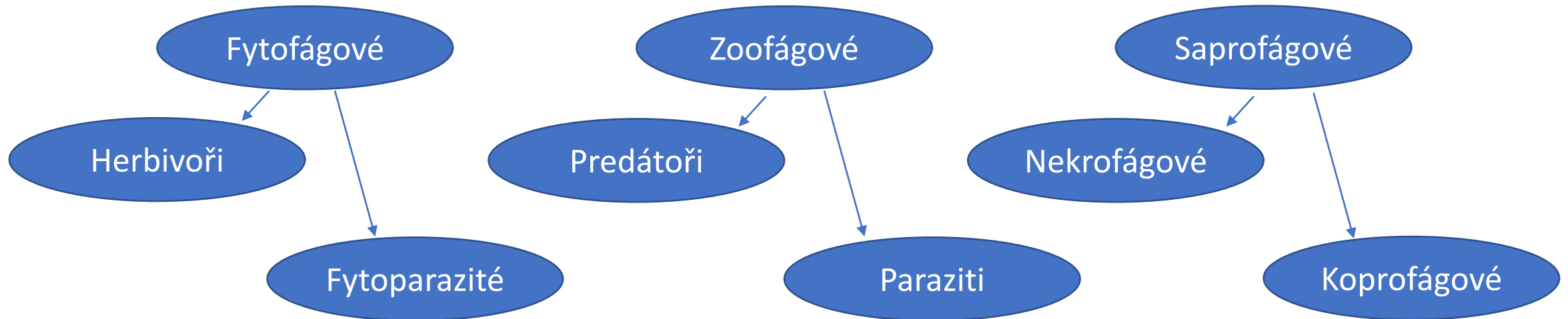
Mezidruhové vztahy – negativní působení

- Konkurence
  - Snaha dvou organismů využívat stejný zdroj
př. Raci říční a bahenní
  - Výsledkem konkurence může být adaptace
- Predace
  - Predátor napadá kořist za účelem obživy
  - Pozitivní pro populaci kořisti → pokles konkurence
- Parazitoidi
  - Nedospělí jedinci parazitují na jiném druhu
př. Lumčíkovití
- Parazitismus
  - Parazit žije na úkor hostitele, který může žít, nebo umřít

Potravní vztahy

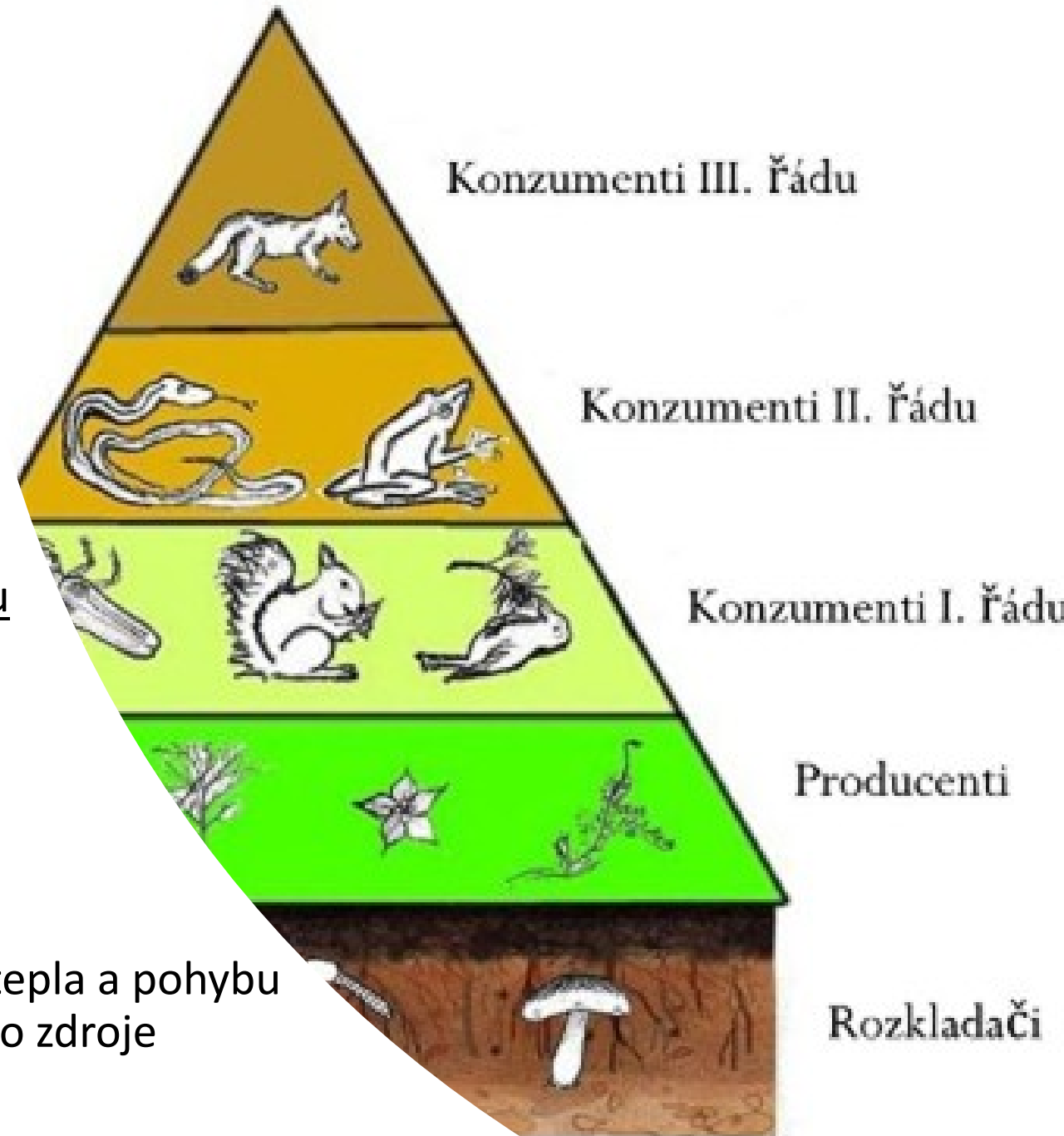
- Živočichové jsou heterotrofní – tedy využívají k výživě organické látky z autotrofů
- Zcela všežraví, zaměření na skupinu či přímo druh

Potravní ekologie

- Primární producenti - zdroj organické hmoty
- Na nich jsou závislí konzumenti 1., 2. a 3. řádu - jsou zároveň sekundárními producenty
- Dekompozitoři - odbourávání mrtvé hmoty

Na každé úrovni se část energie uvolní formou tepla a pohybu a tedy na vyšší úrovni je příjem 10% z původního zdroje

Životní strategie

- R-stratégové
  - Rychle se množí, krátkověcí, kolísavá hustota př. Drobní hlodavci, ryby
- K-stratégové
  - Pomalá reprodukce, početně stálí, dlouhověcí př. Sloni, dravci, velké šelmy
- C-stratégové
  - V bohatém prostředí se silnou konkurencí – tropické deštné lesy
- S- stratégové
  - Citliví ke stresu, tolerantní k nedostatku - hibernátoři

Abiotické faktory

- Vytváří neživá příroda
→ jejich soubor = **biotop**
- Klimatické – světlo, teplo, srážky
- Edafické (půdní) – vlhkost, pH, salinita, složení, pórovitost
- Topografické – geografická poloha, nadmořská výška, reliéf

Teplota

- Pravděpodobně nejdůležitější faktor v distribuci živočichů
- Důvod:
  - regulace vnitřní teploty (rozsah je velmi úzký)
  - teplo je důležité pro udržení biokatalytické činnosti enzymů
- 3 termobiologické typy
  - Poikiloterní – bezobratlí, ryby, obojživelníci, plazi – na teplotě velmi závislí
  - Homoioterní – schopnost udržovat si svou teplotu nezávisle na prostředí
  - Heteroterní – v době chladu přecházejí do stavu strnulosti a snižují svoji teplotu někdy až na teplotu okolního prostředí (netopýři, lenochodi)

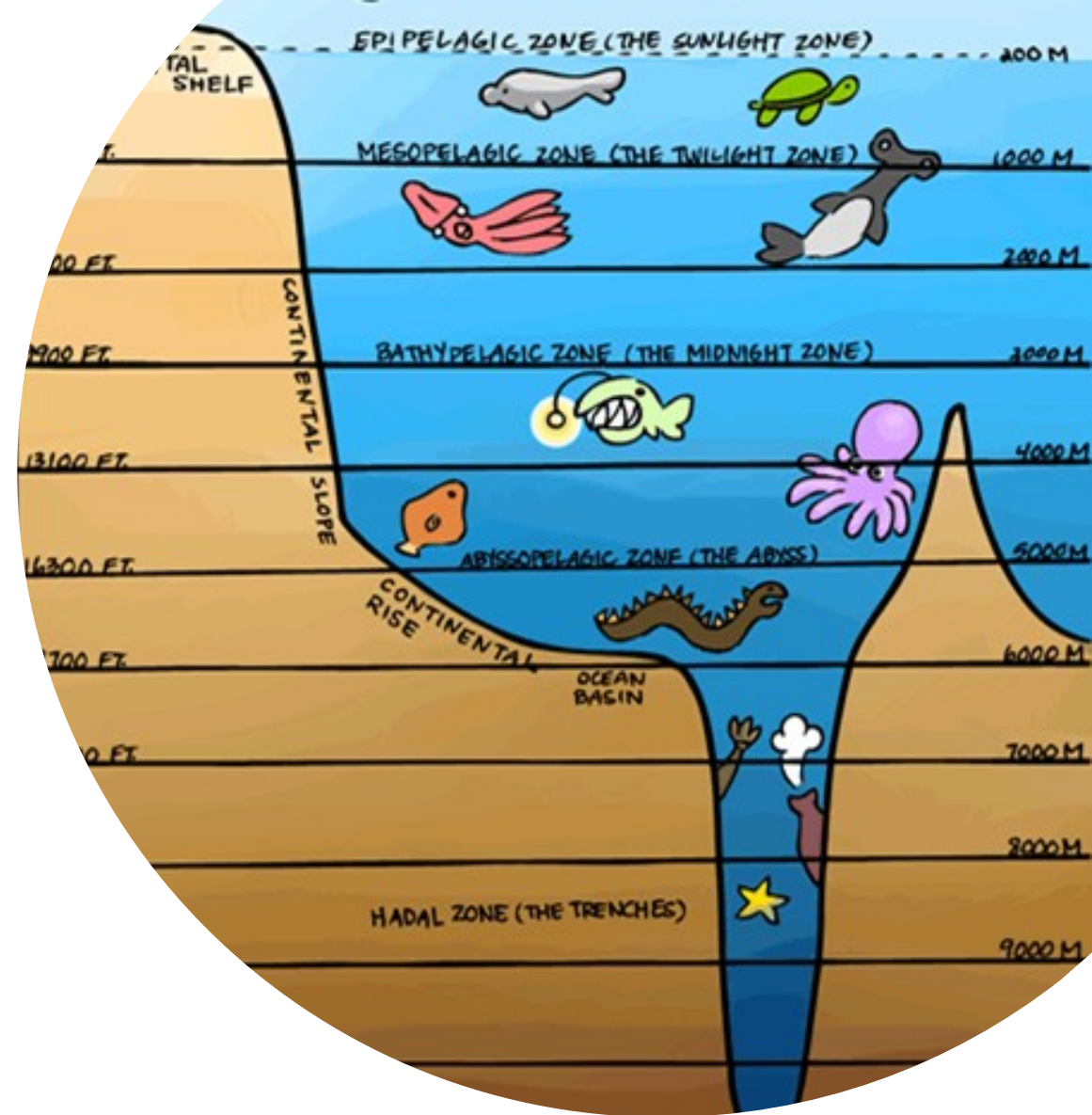
Rozšíření živočichů

- Biosféra – živé organismy
  - Zemský povrch
  - Svrchní vrstvy půdy
  - Jeskyně
  - Vody
  - Vzduch (do 10 km)
- 3 rozsáhlé celky – **biocykly** – odlišné podmínky života

Biocykly

- Sladkovodní
  - Výchozí prostředí evoluce
  - Anomálie vody
  - Málo proměnlivá teplota
- Mořský
  - Velká rozloha - rozdílná teplota, tlak a salinita (hloubka x poloha na Zemi)
  - Izotoniční bezobratlí x hypotoniční obratlovci
- Pevninský
  - Obrovská proměnlivost ekologických faktorů
  - Homoiotermní x poikilotermní živočichové
  - Dle makroklimatu, geologického podkladu → **biomy**

Zdroj: tes.com

1. Tundra

Nízké teploty, nerozmrazající,
na živiny chudá půda

Krátké vegetační období –
arktické traviny, křoviny,
rašeliniště

Lišejníky, lumíci, sobi, dravci,
sovy

2. Tajga

Nízké teploty

Smrky, borovice, vrby, břízy,
mechy, bažinné rostliny

Drobní hlodavci, losi, zajíci,
bobři a tetřívci

3. Opadavé listnaté lesy

Příhodnější podmínky,
rovnoměrné srážky
již jen přírodní rezervace (těžba dřeva)

Vyvinuté keřové i bylinné patro

Stromoví ptáci, netopýři, obojživelníci,
plazi, velcí savci

4. Vždyzelený subtropický a tropický les

Vyšší a stálá teplota, vydatné
nerovnoměrné srážky

Časté lesní požáry → ve
prospěch křovin a bylin

Ptactvo, malí savci, vačnatci,
stromoví plazi

5. Stepi

Teplé až horké klima, nízké srážky

Travnatá společenstva

Norující hlodavci, bizoni, koně, lamy, klokani, psovitě šelmy

6. Savany

Tropické klima, dlouhá období sucha, požáry

Travnatá společenstva s roztroušenými stromy

Antilopy, zebry, žirafy, sloni, nosorožci, lvi, psovité šelmy

7. Pouště

Horko, sucho
kamenité nebo písčité

V příhodných místech sukulenty,
byliny, křoviny

Plazi, pouštní hlodavci, štíři

8. Tropický deštný prales

Vysoká, stálá teplota
bohaté srážky

Nejvyšší produkce biomasy,
patrovitost, rozmanité dřeviny

Ptáci, plazi, žáby, opice,
lenochodi, netopýři, šelmy

Původ naší fauny

- Poslední 2 miliony let
  - Střídání dob ledových s meziledovými obdobími
  - Ze severu ledovec a rozsáhlé zalednění v Alpách
  - U nás – mrazové pustiny a tundra → likvidace třetihorní fauny
- Současný stav od konce poslední doby ledové – před 12 000 lety
- Prudké oteplování
- Živočichové tundry následovali ledovec na sever a do hor (sob, lumíci, kamzík)
  - ↳ **arkto-alpínská disjunkce areálů**

Původ naší fauny

- Další oteplování → dřeviny a s nimi lesní živočichové
- Z východu šíření tajgy před 9 – 8 tis. let
- Další oteplování hnalo tajgu na sever a do hor (myšivka, ořešník)
  - ↳ **boreálně-montánní disjunkce areálů**
- **Boreál** (9-7 tis. let) → šíření borovic, bříz, doubrav
  - Šíření lesostepí a stepí (kolem Labe a Dyje) a příchod východoevropských stepních živočichů (křeček, tchoř)
  - Návrat teplomilných živočichů z interglaciálů (ježek, vrána)

Původ naší fauny

- **Atlantik** – další oteplování (7-4,5 tis. let) a zvýšení srážek
→ šíření lesů, ústup stepí
  - Člověk zde žil jako sběrač a lovec avšak velmi řídce
  - Před 6000 lety příchod zemědělců → tvorba bezlesných biotopů, záchrana stepních živočichů a příchod dalších nelesních živočichů
- **Subboreál** – 4500-2200 let pokles teploty, další antropogenní činnost
- **Subatlantik** – 2200-1300 let ustálení klimatu do dnešní podoby
- **Subrecent** – od 7. stol. n. l. – stoupá vliv člověka na ekosystémy a jeho snaha hubit nebo naopak šířit některé druhy

Dokument – Příběh lesa

všechny plakáty (28)

Příběh lesa

Les Saisons
 Seasons
 Príbeh lesa

Dokumentární
Francie, 2015, 97 min

Režie: Jacques Perrin, Jacques Cluzaud
Scénář: Jacques Cluzaud, Jacques Perrin, Stéphane Durand
Kamera: Michel Benjamin, Laurent Fleutot
Hudba: Bruno Coulais
(další profese)

koupit

Obsah

[zobrazit všechny obsahy](#)

Po úchvatných dokumentech Mikrokosmos, Ptačí svět a Oceány přicházejí Jacques Perrin a Jacques Cluzaud s Příběhem lesa. Ne tropického pralesa s exotickou zvěří, ale toho nám dobře známého lesa, který máme za humny a který pulsuje překvapivě bohatým životem. Tou nejmodernější technikou natáčeli tvůrci čtyři roky na desítkách lokací po celé Evropě, dokonce žili v lese se sledovanými divokými zvířaty. Jen díky unikátním metodám natáčení dokážou autenticky převyprávět příběh lesa od doby ledové až po současnost a zachytit vzrušující koloběh života v něm, kter... [\(více\)](#)

[přehled](#) [komentáře](#) [zajímavosti](#) [ocenění](#) [video](#) [galerie](#) [ext. recenze](#) [ve filmotéce](#) [v bazaru](#) [diskuze](#)

77%

Hodnocení uživatelů

POMO ★★★
Lima ★★★★★
Isherwood ★★★★★
T2 ★★★
gouryella ★★★
Adrian ★★★
mandes ★★★★★
Bluntman ★★★
Rimsy ★★★
Boss321 ★★★★★

Fanklub filmu

krokodil
todo
jungewolf
vierka0078
amp
Kedrigern1
florita
Adué
Dark_Knight

všechna hodnocení
(1 430)

Premiéry

Mládeži přístupný

V kinech od: 14.04.2016 Aerofilms
 V kinech od: 05.05.2016 ASFK
 V kinech od: 27.01.2016 Pathé Distribution
 Na DVD od: 08.09.2017 Bohemia MP